

Magistrát mesta Trenčín
Inventáre
1556-1849
(Pozostalostné súpisy majetku)
Opis na úrovni fondového oddelenia

kód	názov kódu v AJ	obsah	Názov kódu v SJ
3.1.1.	Reference code	SK_1570_15107_4	Referenčný kód
3.1.2.	Title	Magistrát mesta Trenčín. Inventáre (Pozostalostné súpisy majetku)	Názov jednotky opisu
3.1.3.	Date(s)	1556-1849	Časový rozsah
3.1.4.	Level of description	fondové oddelenie	Úroveň opisu
3.1.5.	Extent and medium of the unit o description (quantity, bulk, or size)	0, 75 bm	Rozsah a nosič jednotky opisu (množstvo, rozsah alebo veľkosť)
3.2.1.	Name of creator(s)	Magistrát mesta Trenčín. Inventáre (Pozostalostné súpisy majetku)	Názov pôvodcu
3.2.2.	Administrative history	Trenčín ešte od dôb stredoveku požíval mestské privilégia a výsady udelené cisárom Žigmundom Luxemburským roku 1412. Mesto patrilo do kategórie slobodných kráľovských miest ako súčasť kráľovho majetku. Po roku 1608 sa formálne zaradilo k tzv. tretiemu stavu a spoločne s ostatnými slobodnými kráľovskými mestami malo jeden hlas na zasadnutiach krajinského snemu. Po roku 1526 sa v Uhorsku zintenzívnilo osmanské nebezpečenstvo a krátko na to i boje	Dejiny správy pôvodcu

		<p>o trón medzi Ferdinandom Habsburským a Jánom Zápoľským, čoho bezprostredným účastníkom sa stal i Trenčiansky hrad a mesto rozprestierajúce sa pod ním. Mesto bolo následkom týchto udalostí zničené. K rozvoju mesta napomáhala aj činnosť viacerých cechov a to ešte od čias stredoveku. V 16. a 17. storočí sa ich počet zvýšil, pracovali tu napríklad mlynári, hrnčiari, mäsiari, klobučníci a ďalší.</p> <p>Hrad od bitky pri Moháči neustále menil majiteľov a to až do roku 1600, kedy ho získavajú Iľesháziovci. Tí ako dediční župani Trenčianskej stolice ho vlastnili až do roku 1838, kedy ich rod Štefanom vymrel po meči.</p> <p>Krátko po roku 1620 do Trenčína začali prúdiť exulanti, záznamy o ich inkorporovaní nachádzame v mestských protokoloch až takmer do polovice 17. storočia. Viacerí z nich (najmä z rodov Lipský, Sivý, Cejzl) v druhej polovici 17. storočia a to až do Vešelénihho sprisahania zaujali významné úrady v mestskej správe. Pôsobili ako mestskí kapitáni, komorníci, senátori a richtári, čo ich zaradilo k mestským elitám. Popri nich tu samozrejme pôsobilo aj mnoho ďalších exulantských lekárnických (Melcer), úradníckych (Spolský), či lekárskech a právnických (Koch, Lavín) rodov. K mnohým sa zachovali pozostalostné inventáre, ktoré sú dnes jedinečným prameňom k dejinám každodennosti komunity.</p> <p>Výrazný rekatolizačný prvok v podobe jezuitov zasiahol Trenčín až pomerne neskoro v porovnaní s inými mestami. Spoločnosť Ježišova sa chcela v meste usadiť v roku 1645, no na zárok mestskej rady im to nebolo umožnené a tak zaujali neďalekú Skalku nad Váhom.</p> <p>Rok 1663 zasiahlo Trenčín osmanské pustošenie a mesto sa tak prvýkrát bezprostredne stretlo s touto hrozbou o ktorej doposiaľ vedelo len sprostredkované. Mesto síce nepoškodili, vypálili len predmestia, obce a polia v okolí, no zajali niekoľko obyvateľov. V priebehu 18. storočia neutíchalo súperenie medzi katolíckou a evanjelickou cirkvou v Trenčíne. Evanjelický kazateľ mal zakázané konať verejné cirkevné obrady ako krsty, sobáše a pohreby. Tieto úkony boli až do jozefínskeho Tolerančného patentu roku 1781 vyhradené len katolíckym farárom.</p> <p>Po poslednom kuruckom povstaní prichádzali do mesta noví obyvatelia a keďže mesto nebolo v tom čase súčasťou žiadneho vojenského konfliktu, ku koncu vlády Márie Terézie zaznamenávame enormný nárast počtu obyvateľstva, ktorého počet dosahoval takmer 3400 ľudí. Prevahu tvorili katolíci nad evanjelikmi, no nezanedbateľný bol aj</p>	
--	--	---	--

		<p>počet Židov, ktorí predstavovali takmer 10% z celkového počtu Trenčanov. Prítomnosť židovského obyvateľstva v meste sa odráža aj v zachovaných pozostalostných inventároch. Keďže sa toto obyvateľstvo často orientovalo na obchod a úžeru, v inventároch nachádzame zmienky o tovaroch, ale i o zdĺžení obyvateľstva.</p> <p>Počiatok 19. storočia sa niesol v atmosfére napoleonských vojen a Trenčín sa stal dôležitým cestným prechodom vojenských jednotiek. Roku 1805 Trenčínom prešiel i ruský cár Alexander I., ktorý so svojím vojskom tiahol proti Napoleonovi k Slavkovu. S cárskym vojskom sa Trenčania stretli aj roku 1814, keď tiahlo proti Napoleonovi k Waterloo. Bezprostredným účastníkom vojenských akcií mesto nebolo, no ich následky bolo v Trenčíne cítiť najmä v podobe devalvácie meny a vysokého vojenského zaťaženia. V prvej polovici 19. storočia sa k tomu pridala i povodeň (1813) a roku 1831 zase cholera, následkom čoho nastal demografický úbytok obyvateľstva. Na konci feudalizmu mal Trenčín len okolo 3400 obyvateľov.</p>	
3.3.1.	Scope and contents	<p>Z diplomatického hľadiska tvoria pozostalostné inventáre spisy. Prvé zachované inventáre pochádzajúce z druhej polovice 16. storočia boli ešte vcelku jednoduché čo do formy i obsahu. Z tohto obdobia sa zachovali len 4 exempláre, no existuje predpoklad že pôvodne ich mohlo byť podstatne viac, keďže mestská kancelária bola už v tom čase na vyspelej úrovni. Zo 17., ale i z prvej polovice 18. storočia sú inventáre zachované takmer z každého roku, no ich počet ešte nedosahoval výraznejších čísel. V tomto období boli vyhotovované viac-menej len vtedy, ak zomrel niektorý z významnejších patricijov. Zastúpené sú však aj inventáre vzťahujúce sa i k bežným mešťanom.</p> <p>Podstatný nárast agendy v súvislosti s vyhotovovaním pozostalostných inventárov sme zaznamenali približne od čias vlády Jozefa II. (1780 – 1790), kedy sa už bežne inventarizovali pozostalosti i chudobného obyvateľstva žijúceho v predmestských štvrtiach.</p> <p>Inventáre sa vyhotovovali za účelom veľmi podrobného spisovania predovšetkým hnutelného majetku nebohého. Veľmi ojedinele počas 17. storočia, no viac v 18. a najmä v prvej polovici 19. storočia sa vyhotovoval pozostalostný súpis ako celkový majetkový stav nebohého. V praxi to znamenalo, že sa spísali všetky aktíva a pasíva. Do aktív sa rátali najmä šperky, finančná hotovosť, zariadenie domácnosti, šatstvo, obligácie a prípadne i nehnuteľnosti. Pasívnu stránku predstavovali predovšetkým podlžnosti za rozličné práce, tovary, služby, ale najmä vypožičaná finančná hotovosť. V</p>	Obsah archívneho fondu

		<p>18. a 19. storočí boli takéto súpisy vyhotovované ako samostatné prílohy, čím značne narástli spisy na objeme. Niektoré pozostalostné spisy (inventáre) tak obsahujú 10 až 15 príloh.</p> <p>Pozostalostné inventáre boli spočiatku vyhotovované len na 1 list papiera, postupne sa ale uchytila forma dvojhárku a v prípade objemnejších, i viazaných dvojhárkov. Prílohy boli rovnako vyhotovované na samostatné listy papiera, prípadne na dvojhárky, či viacero zošitých dvojhárkov v závislosti od obsahu.</p> <p>Forma pozostalostných inventárov sa počas storočí zmenila len nepatrne. Takmer každý z inventárov obsahuje zaužívanú formuláciu v podobe incipitu, kde je uvedené meno osoby, ktorej inventár je spísaný, ďalej bývalo zaznačené z koho podnetu sa inventár spísal a na koho rozkaz. Na základe žiadosti podnecovateľa potom už richtár, prípadne mestská rada rozhodla o spísaní pozostalosti a zároveň sa aj určilo, kto bude touto úlohou poverený. Inventárne súpisy sa vykonávali v prítomnosti najčastejšie dvoch až štyroch senátorov, od 17. storočia si k tejto činnosti postupne pribrali i mestského pisára (ministeriála). Zriedkakedy ho mohol vystriedať mestský notár, výnimočne aj člen širšej mestskej rady, alebo tribún ľudu či mestský fiškál.</p> <p>Samotné jadro pozostalostného inventáru predstavovalo súpis majetku. Spočiatku boli zinventarizované len hnutelné veci a to najčastejšie tak, ako sa nachádzali v jednotlivých izbách domu. V priebehu 18. storočia sa čoraz častejšie inventár rozdelil na súpis aktív a pasív, kde do aktív vo viacerých prípadoch zarátali aj nehnuteľnosti. Záver inventáru obsahoval zväčša len datovaciu formulku a podpisy tých, ktorí boli poverení jeho vyhotovením.</p> <p>Na dorze býva uvedený krátky regist a záznam o publikácii pred senátom. Každý inventár sa totiž po jeho spísaní predkladal pred mestskú radu, ktorá sa oboznamovala s jeho obsahom.</p> <p>Pozostalostné inventáre sú pomerne zachovalé, len časť z nich je porušená. Niektoré pozostalostné spisy môžu byť nekompletné a to najmä vzhľadom k tomu, že sa s nimi fyzicky manipulovalo pri vytváraní vecných skupín.</p> <p>Pozostalostné inventáre boli z veľkej časti vyhotovené v reči ľudu a teda po slovensky s latinskými či nemeckými formulkami. Z mladšieho obdobia je zachovalých aj viacero cudzojazyčných inventárov.</p>	
3.3.4.	System of	Inventáre, resp. pozostalostné inventáre boli písomným produktom mestskej kancelárie.	Spôsob

	arrangement	<p>Mesto si ich uchovávalo a ukladalo v mestskom archíve spolu s ďalšou písomnou produkciou mesta. Ich spôsob uloženia v mestskom archíve nie je celkom zrejmý, ale možno predpokladať, že sa ukladali rovnako ako listiny do skriniek. Pôvodne asi neboli uložené samostatne, ako je tomu dnes. Mohli byť uložené spolu s testamentmi a majetkovými del'bami, keďže obsahom sa všetky tieto, dnes 3 samostatné fondové oddelenia, týkali pozostalostného pokračovania po nebohých Trenčanoch.</p> <p>Z roku 1923 je zmienka, že spisy z fondu Magistrát Trenčín boli uložené v pivnici Mestského úradu, kde k nim mali prístup aj niektorí bádatelia a krajinskí archívni inšpektori, no iba s povolením notára, resp. starostu. Archívny materiál zostal v pivnici Mestského úradu uložený až do roku 1952, kedy bol k 1. marcu 1952 zriadený Mestský archív a jeho správcom bol ustanovený Dr. Vojtech Štibraný. Až pod jeho vedením sa podarilo zorganizovať brigádu, pri ktorej sa začal triediť aj archívny fond Magistrát Trenčín do rozličných skupín. Spisový materiál bol zadelený do osemnástich skupín. Inventáre sa pravdepodobne zadelili do šiesteho oddelenia spisového materiálu s názvom „Divisiones – delenie majetkov.“ Chronologický rámeček predmetnej skupiny bol vymedzený rokmi 1598 – 1845. V súpise fondov z toho obdobia sa uvádza, že ide o skupinu písomností týkajúcu sa súpisov majetkov nebohých mešťanov. V polovici 20. storočia, teda v dobe kedy sa fond Magistrát Trenčín triedil na rozličné fondové oddelenia, tvorilo skupinu „Divisiones“ 9 škatúl (kartónov). Ako sa však časom ukázalo, archívny materiál a najmä spisový, bol roztriedený len veľmi „na hrubo“ a v druhej polovici 20. storočia ďalší pracovníci Štátneho archívu v Trenčíne pokračovali v triedení archívnych dokumentov a vytváraní nových, vecných skupín. Tak sa stalo, že z „pôvodných“, v polovici 20. storočia vytriedených 18 skupín spisového materiálu, tvorí v súčasnosti aktový materiál Magistrát Trenčín do roku 1848 (s presahmi) celkovo 44 vecných skupín. Práve v tomto období pričinením pracovníčky v tom čase Štátneho archívu v Bratislave, pobočky Trenčín, Viery Bernátovej rod. Morišovej, vzniklo aj samostatné fondové oddelenie Inventáre. Vytriedila a chronologicky usporiadala pozostalostné inventáre z rokov 1556 – 1849 celkovo do 5 škatúl. V rokoch 2014 – 2015 ich pracovník Peter Brindza opätovne chronologicky zatriedil do 6 škatúl a každú katalogizačnú jednotku opatril obalom. Opätovné pretriedenie bolo potrebné, nakoľko na viacerých inventároch bol chybné prečítaný dátum čím boli nesprávne chronologicky radené. Nové chronologické radenie ukázalo, že niektoré dovtedy samostatné inventáre</p>	usporiadania
--	-------------	---	--------------

		<p>tvoria s inými inventármi jeden spis týkajúci sa pozostalostnej záležitosti po jednom zomretom. Pri triedení materiálu v druhej polovici 20. storočia sa totiž neprihliadalo na obsah jednotlivín v rámci skupiny Inventáre, tie sa triedili iba chronologicky. V 18. – 19. storočí ale pozostalostný inventár zvyčajne netvorila len 1 jednotlivina, ale celý spis s množstvom príloh, preto bolo potrebné v mnohých prípadoch rekonštruovať pôvodný spis z rôznych jednotlivín. Následne bol takto roztriedený materiál v oddelení Inventáre začlenený do samostatných spisových obalov a tento celok bol sprístupnený formou podrobného katalógu. Katalogizačnou jednotkou je v tomto prípade jednotlivina, resp. spis týkajúci sa jedného dedičského konania, ktorého podkladom bol pozostalostný inventár.</p> <p>Listiny sú radené chronologicky od najstaršieho inventáru z roku 1556 po najmladší pochádzajúci z roku 1849. Naostatok, do časti škatule č. 6 sme zaradili 26 inventárov, resp. ich torz, ktoré neobsahovali nijaký dátum. V katalógu sú označené „sine dato.“ Celkovo obsahuje oddelenie Inventáre 429 katalogizačných jednotiek uložených v 6 škatuliach v rozsahu 0,75 bm. Katalogizačnou jednotkou je 1 inventár, resp. spis, ktorý sa týkal jedného pozostalostného inventarizovania (inventár a prílohy, prípadne ďalšie neoverené odpisy).</p> <p>Katalogizačnú jednotku tvorí: obsah samotného záznamu vo forme regestu, dátum a miesto vydania inventáru, katalogizačné číslo a číslo ukladacej jednotky (škatule). Súčasťou každého záznamu je základná diplomatická charakteristika dokumentu a to najmä či ide o originál, alebo neoverenú kópiu, druh písacej látky, formát, stav zachovania resp. mieru poškodenia, jazyk dokumentu, dorzálne poznámky – najmä regist, publikácia, prípadne signatúra a napokon rozmery v centimetroch.</p>	
3.4.2.	Conditions governing reproduction	Archívne dokumenty možno reprodukovat' so súhlasom archívu podľa podmienok uvedených v jeho bádateľskom poriadku a v súlade s internými predpismi MV SR.	Podmienky vyhotovovania reprodukcii
3.4.3.	Language /scripts of material	Latinský, maďarský, nemecký, slovenský.	Jazyk/písmo archívnych dokumentov

3.4.5.	Finding aids	Ministerstvo vnútra SR, Štátny archív v Trenčíne, Peter Brindza: Magistrát mesta Trenčín, Inventáre 1556- 1849, Katalóg , Trenčín 2015, evid č. 4760	Vyhľadávacie pomôcky
3.7.1.	Archivist's note	Pozri 3.4.5. Katalóg vypracoval Mgr. Peter Brindza, PhD. v roku 2015, jeho súčasťou je menný, miestny, vecný register a register korporácií. Opis vyhotovila Mgr. Simona Mikušková v septembri 2021.	Informácia o spracovateľovi a spracovaní
3.7.2.	Rules or conventions	Opis bol vyhotovený podľa ISAD(G): General International Standard Archival Description, Second Edition a metodického pokynu na tvorbu opisov archívnych súborov podľa všeobecného medzinárodného štandardu pre archívny opis ISAD (G) č. SVS-OAR1-2017/002532	Pravidlá alebo zásady
3.7.3.	Date(s) of descriptions	09. 09. 2021	Dátum vyhotovenia opisu